

UDK 28:061.27](497.6 Sarajevo)
28:373.5](497.6 Sarajevo)

ESAD DURAKOVIĆ
(Sarajevo)

GAZI HUSREV-BEGOVA VAKUFNAMA ZA MEDRESU U SARAJEVU

U klasičnom periodu orijentalno-islamske kulture bilo je uobičajeno da se strukturalno dopunjavaju različiti žanrovi u jednome djelu; u znamenitim djelima te kulture uglavnom su među istim koricama, ili u istome dokumentu, sjajno saradivali različiti funkcionalni stilovi i žanrovi. Granica između književnosti u toj kulturi – odnosno njenog *adaba* kao univerzalnog oplemenjivanja – te naučnih djela i administracijskih dokumenata nije bila čvrsto postavljena. Riječ je o odlici cijelog kulturno-civilizacijskog kruga u prebogatoj i veoma dugoj epohi njegova klasicizma. Podsjetimo da se u to doba u eminentno naučničkim knjigama argumentacija o pitanjima čak iz prirodnih nauka potkrepljivala stihovima koji imaju izrazito književno-estetsku funkciju. Al-Ġahiz je dobar primjer za to, i on uopće nije usamljen. Ibn Kaldun svoju *Muqaddimu* također kruniše stihovima. *Hiljadu i jedna noć* je općepoznata kao prozno djelo, ali je u njenu strukturu izvanrednom vještinom i predanošću naratora utkano oko 8 000 stihova, a u njoj su vrlo česti i slapovi rimovane i ritmizirane proze. Neshvatljivo je da u Evropi ima i vrlo cijenjenih prijevoda toga djela iz kojih su prognani stihovi, što predstavlja nasilje nad integritetom umjetničkog djela.

Čini se da su vakufname u pozitivnom smislu ekstremno primjer suživota onoga što danas zovemo funkcionalnim stilovima. Naime, vakufnama je izrazito pravnički dokument, i kao takva pripada administrativnom stilu. Međutim, vakufnama u uvodnom dijelu (u invokaciji ili u svojevrsnoj preambuli) po pravilu ima tekst koji je, kao i u svim drugim djelima klasičnog perioda orijentalno-islamske kulture, u žanru rimovane i ritmizirane proze. Poetska funkcija jezika je u tome dijelu optimalno naglašena. Pored rime (koja nije homofona) i pored brižljivo

distribuiranih udara ritma, uočljiv je trud autora teksta da traga za sinonimijom, eufonijom, različitim vrstama paralelizama, odvažnim metaforama i obiljem stilskih figura. Zahvaljujući tome, tonus invokacije je uzvišen; invokacija ima naglašen patos. Razumije se, taj patos je višestruko funkcionalan. Osim književno-estetske funkcije, invokacija patosom i stilogenošću realizira autorov važan zadatak da uzvišenim stilom izrazi zahvalnost Bogu, zatim Njegovu Poslaniku i Poslanikovoj porodici. Puni efekt zahvale postiže se rimovanom i ritmiziranom prozom strukturiranom upravo tako da "proizvodi" osjećaj uzvišenosti.

Treba imati u vidu da se takvim otvaranjem vakufname-darodavnice postižu simultano još dva važna cilja. Na jednoj strani, vrlo opširnom i pažljivo izloženom uvodnom zahvalom Allahu i Njegovu Poslaniku, realizirana je svojevrsna sakralizacija cijeloga dokumenta koji se naoko čini izrazito profanim. Tim dokumentom zavještaju se izvjesna materijalna dobra radi Boga. Tako su svrha vakufname i njena "pročelna eksplikacija" u izvanrednoj saradnji. Na drugoj strani, i u isti mah, "pročelna eksplikacija" stilski i žanrovski podražava tekst *Kur'ana*, čime se sakralizacija cijeloga dokumenta dodatno ovjerava, ali se on i estetizira. Drugim riječima – sakralno, estetsko i dobrotvorno počivaju na jednome mjestu, u neraskidivom tkanju i u jedinstvenoj svrsi.

Suvišno je šire obrazlagati kako se invokacijom vakufname, na čiju funkcionalnost i strukturu upravo ukazujem, na najbolji način priprema uzvišeni status vakifa-darodavca, kao i njegova vakufa-dara. Gradacija je jasna i nepromjenljiva: stilski zasićena zahvala najprije pripada Allahu, te Njegovu Poslaniku, zatim se ističe vrlina vakifa i dragocjenost njegova djela koje on čini isključivo radi optimalnog približavanja Božijem zadovoljstvu. Vakifova eventualna sujeta i profanost čina time se osujećuju. Nije teško uočiti okomitost ovoga slijeda-gradacije, odnosno vertikalnu koja izražava sakralnost i koja istovremeno predstavlja vakifov etički podvig.

Prevodioci vakufnama, kao i drugih djela orijentalno-islamske kulture, uglavnom ne uvažavaju ovakvu polifunkcionalnost dokumenata i djela u tome kulturnom krugu, pa višestruko važnu invokaciju vakufname prevode bez ikakva osjećaja za njenu rimu i ritam – kao i svaki drugi tekst koji je estetski nemuš. Tako filolozi prevode čak i poeziju, koja u njihovoj prevodilačkoj ponudi, uopće ne liči na poeziju. Svaki takav stih je mrtva ptica.

Zasluge orijentalnih filologa su faktografski ogromne, nebrojene, ali je nevolja u tome što filolozi ne uspijevaju – oni za to čak i ne mare – shvatiti kako mnogi tekstovi u kulturi kojom se bave i nastoje prezentirati je funkcioniraju i kao književno-estetske strukture. Ukoliko se

nastoji prenijeti samo smisao / sadržaj teksta, kao što to čine filolozi, onda se izvornici osiromašuju do te mjere da se može govoriti o njihovom estetičkom, pa djelomično i kulturalnom krivotvorenju. Jer, ako tekst insistira i na estetskoj funkciji toliko da je teško previdjeti je, onda je to bitno reduciranje funkcije toga teksta, a budući da je riječ o odlici cijeloga kulturnog kruga u njegovom klasičnom periodu, proizlazi kako redukcioniistički filološki prijevodi pružaju neadekvatnu informaciju o vrlo važnom aspektu te kulture, o neizostavnoj polifunkcionalnosti njenih tekstova, ili o naglašenoj sklonosti ka orijentalnoj “lirizaciji svijeta”, čak u domenu administracijskog jezika i administrativnog stila. Isključivo filološki pristup tim poetski vitaliziranim tekstnim strukturama sasvim je neadekvatan, jer u kulturu-primaoca prenosi iscijeden, rekao bih čak prepariran tekst. Takva neosjetljivost je začuđujuća, nesposobna za bilo kakvu vrstu opravdanja.

Uprava i dio nastavnika Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu osjetili su potrebu da se Gazi Husrev-begova vakufnama prevoditeljski adekvatnije predstavi – sa više osjećaja za vrijednosti na koje ukazujem. Stoga su mi predložili da ponudim svoj prijevod vakufname. Prihvatio sam ponudu, osjećajući se počašćenim što mi institucija, čiji značaj je u nauci i kulturi moje zemlje nemjerljiv, nudi s velikim očekivanjima na prijevod važan dokument najvećeg dobrotvora u povijesti grada Sarajeva. Tako sam sačinio ovaj prijevod vakufname, bez pretenzija da ga smatram konačnim: suština je u tome što on ukazuje na jednu dimenziju izvornoga teksta za koju se do sada nije marilo.

Na bosanskome jeziku objavljena su dva prijevoda Gazi Hurev-begove vakufname za Medresu u Sarajevu. Imao sam uvid u oba prijevoda.¹

Tokom rada na svome prijevodu, zapazio sam veći broj grešaka u arapskom tekstu. Naime, arapski rukopisni tekst² sadrži neočekivano velik broj jezičkih grešaka koje ukazuju ili na prepisivačev nemar, ili na nedovoljno poznavanje arapskog jezika. Dva Fehima S., koji su uz svoje prijevode objavili i arapski tekst, ispravili su neke greške, ali su mnoge i prenijeli iz navedenog prijepisa. Stoga smatram korisnim da ponudim i kritičko izdanje arapskog teksta vakufname, smatrajući ga potrebnim utoliko prije što se ne zna za originalni primjerek vakufname. Pri izradi kritičkog izdanja arapskog teksta, koristio sam, pored navedenog prijepisa koji se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, i jedan

¹ Prvi prijevod objavio je Fehim Spaho u: Spomenica Gazi Husrevbegove četiristo-godišnjice, Sarajevo, 1932. Drugi prijevod sačinio je Fehim Spaho (mlađi) i objavio ga u: “Vakufname iz Bosne i Hercegovine (XV i XVI vijek)”, *Monumenta turcica*, IV, Orijentalni institut, Sarajevo, 1985.

² Prijepis se nalazi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, *Sidžil vakufnama*, I.

dio prijepisa koji je postojao u Orijentalnom institutu (drugi dio je također izgubljen). Iako oba prijepisa u zaglavlju naglašavaju da su, zapravo, redaktorski tekst Muhameda Refika, među njima postoje mjestimične jezičke i ortografske razlike. Stoga sam u svojim napomenama pozivao se na *prijepis GHB* (prijepis iz Gazi Husrev-begove biblioteke) i *prijepis OI* (djelomični prijepis iz Orijentalnog instituta).

Ovdje nudim svoju verziju osnovnog teksta koja mi se čini jezički i ortografski ispravnom, a u fusnotama navodim pogrešne varijante u navedenim prijepisima.

هذه صورة الوقفية المرصنة منقولاً من صورتها³ المرعية
حررها⁴ افقر الورى الى عفوه سبحانه و تعالى
محمد رفيق بن على بن الحاج عبد الله المفتش
لامور الاوقاف غفر لهم
نعم الرفيق محمد

الحمد لله الذى عمر بسيط الغبراء بمدارس العلوم الهنية و اسناها و نور محيط
الخصراء⁵ بمصايح السنية و اسمائها و علم آدم الأسماء فى مدرسة الكونين و انزل من
السماء الكتاب المستبين و وقف قصور الجنان على المتولين للأعمال الصالحات و الحسنات
و سبل حدائق النعيم للباذلين اموالهم فى سبيل البر و الاحسان و وفق من اراد من العباد
لادخار⁶ الزاد و اعتاد العتاد لميعاد المعاد و يسر لمن يشاء انشاء الخيرات⁷ و اكتساب⁸
الحسنات و اقتراب المبرات و ضاعف اجر حسناته التى⁹ صدرت عن وفور الرغبة و
خلوص المحبة كمثل حبة انبتت¹⁰ سبع سنابل فى كل سنبله مائة حبة و الصلوة و السلام¹¹
على محمد الهادى للخلق¹² الى سواء السبيل الموازى علماء امته كأنبيا بنى اسرائيل و على
آله البررة الكرام¹³ و صحبه العظام و التابعين لهم من العلماء ما تحاور العقلاء الفضلاء
الأبرار فى درس¹⁴ الحكمة و لكشف الاسرار و تجادلوا¹⁵ فى جامع العلم اظهار الحق
بالليل¹⁶ و النهار¹⁷ و بعد فإن هذه صحيفة شرعية الاصول و المبانى و وثيقة انيقة مرعية

³ U prijepisu GHB: صورته .

⁴ U prijepisima: حرره .

⁵ U prijepisima: الحضراء .

⁶ U prijepisu GHB: لادحار .

⁷ U prijepisu OI: لمن يشاء الخيرات .

⁸ U prijepisu GHB: والكتاب .

⁹ U prijepisima nema: التى .

¹⁰ U prijepisu GHB: انبت .

¹¹ U prijepisu OI samo: و السلام على محمد .

¹² U prijepisu OI: للحق .

¹³ U prijepisu OI: الكريم .

¹⁴ U prijepisu OI: الدروس .

¹⁵ U prijepisu GHB: تجادلوا .

¹⁶ U prijepisima: بالليل .

الألفاظ والمعاني يفصح مضمونها و يوضح مكنونها عن ذكر ما حضر مجلس الشريعة الشريفة الغزاة و محفل الطريقة الزهراء مولانا محى الدين بن قاسم الامام وكيلا بالافرار بالوقف و القبول على الوجه الذى يذكر أتيا عن جناب الملك الاعظم و الامير الكبير المعظم قدوة الاعاظم و الامالى حاوى المكارم و المعالى ذى القدر الرفيع و الخطب الخطير¹⁸ مالك الرأى و التدبير مشيد ببيان السلطنة الباهرة ممهد قواعد الدولة القاهرة رافع اعلام الاسلام بالشوكة الشامخة¹⁹ قانع اصناف²⁰ الكفرة بالصولة الصائلة²¹ غازى الغزاة²² و المجاهدين قاتل الكفرة و المشركين صاحب الخيرات العلية و اضع الحسنات المليية حضرت خسرو بك ابن المرحوم فرهاد بك الوالى بلواء بوسنة زين الله بساتين الامارة بازهار ارائه الصائبة و جعل امور الجمهور²³ منتظمة بانامل افكاره الثاقبة فاقر و اعترف بعد ثبوت المحكية بشهادة شجاع بن جلب وردى و مصطفى بن حسن بان الموكل المومى اليه لما وفق من قبل الملك²⁴ المنان و اطمان قلبه بالايمان و علم ان الاعمال الصالحات تنفع صاحبها يوم العرض و الميزان خصوصا منها تعليم الفقه و تفسير القران زاده فى اعماله الصالحات زيادة فى المثوبات و الحسنات فوق و حبس فى حال حيوته و صحته و كمال عقله و نفاذ تصرفاته و جواز تبرعته ابتغاء لوجه الله الكريم و طلبا لمرضات الرب الرحيم "يوم لا ينفع مال و لا بنون الا²⁵ من اتى الله بقلب سليم"²⁶ ما هو له و ملكه و بيده و قبضته و تحت تصرفه الى صدور هذا الوقف²⁷ عنه و ذلك²⁸ جميع المنزل الكائن فى محلة جقرجى من محلات سراى المحروسة الحاوى على بيتين و سرداب و اصطبل و جنة و حانوت²⁹ و مخزن و دكان قصاب الشهير بملك طورنه ده ده المحدود بمقابر المسلمين و الطريق العام و بملك كمال ويوده و المنزل الاخر الكائن ثمة المعروف بملك محمود بن³⁰ جالش خواجه المحدود بدكاكين محمود الصغراقى و بوقف عيسى بك المرحوم بالسوق³¹ المشتمل على سرداب و بيت و جنة و تسعة حوانيت³² متلاصقة و الحانوتين الاخرين الكائنين فى السوق³³ الافرنجى من اسواق المحروسة المسفورة المستغنين³⁴ عن التحديد و البيان لشهرتهما لدى اهل المكان و البيتين المتصلين الى الحانوتين المزبورين و البيتين الاخرين الذين بناهما³⁵ الواقف المشار اليه جديدا المتصلين بالبيتين المذكورين قبل هذين و المنزل الاخر الكائن ايضا فى

¹⁷ . و انهار : U prijepisu OI

¹⁸ الحطب الخطير : U prijepisu GHB

¹⁹ . الشامحة : U prijepisu GHB

²⁰ اصنام : U prijepisu OI

²¹ . الصاعلة : U prijepisu GHB

²² . الغزاة : U prijepisu GHB

²³ . جمهور : U prijepisu GHB

²⁴ . لما وفق من وفق من قبل الملك... : U prijepisu GHB

²⁵ . الى : U prijepisu GHB

²⁶ Kur'an, 26:88-89.

²⁷ . الواقف : U prijepisu GHB

²⁸ . ذلك : U prijepisu GHB

²⁹ . حانوت : U prijepisima

³⁰ . محمود ابن : U prijepisu GHB

³¹ . و بالسوق : U prijepisu OI

³² . حوانيت : U prijepisima

³³ . سوق : U prijepisima

³⁴ . المستغنية : U prijepisu GHB

³⁵ . بناها : U prijepisu GHB

المحمية المذكورة الواقع محاذيا لهذين البيتين المبتاع من الذمية الافرنجية المدعوة دويه بنت جاوقوش المشتمل على بيت سرداب المستغنيين كلهما³⁶ عن التحديد و التعريف لشهرتهما لدى الوضيع و الشريف و جميع مبلغ سبعمائة الف³⁷ درهم فضى رايح من خالص ماله مفرزا من سائر امواله بجملة ما للاوقاف المزبورة من الحدود المقطوعة و الحقوق المشروعة و التوابيع و اللواحق و المراسم والمرافق³⁸ و بكل حق لها ذكر او لم يذكر سطر او لم يسطر وفقا شرعيا و حبسا مرعيا و شرط ان يستغل المنازل و الاملاك المزبورة³⁹ على الوجه الشرعى⁴⁰ و الاسلوب المرعى⁴¹ و ان يبني بأربعمائة الاف⁴² درهم من المبلغ المسفور مدرسة شريفة رفيعة البنيان جليلة القدرين الخواص و الاعيان فى ارضه المحاذية لباب الجامع العالى الذى بناه و اعلاه الواقف الوالى المستغنية عن التحديد و تبينها لاشتهارها بانتسابها الى واقفها⁴³ مشتملة باتنى عشر حجرة يسكن القوابل من الطلبة دون الفواسق من الجهلة ببناء مشيد و اسلوب مؤيد كما هو المرسوم فى مدارس الوزراء و الامراء جزاهم الله ثواب الاستفادة و افادة العلماء الفضلاء و ما يفضل من خرج البناء المزبور تبتاع⁴⁴ به الكتب المعتبرة تستعمل فى المدرسة المذكورة يستفيد بها من يطالعها من المستفيدين⁴⁵ و يستنسخ⁴⁶ من يستنسخها من المحصلين و يستريح الباقي من المبلغ المسفور و هو ثلاثمائة الاف درهم بالرهن القوى و الكفيل الملى على حساب يكون ربح كل عشرة درهم⁴⁷ منه فى كل عام درهما فيعامل على نهج شرعى انيق و طريق مرضى أسق لا يشوب فيه شائبة الربو⁴⁸ و لا يتطرق⁴⁹ اليه الضياع و ان⁵⁰ يعامل بأهل التجار و الصناع و الزرع⁵¹ من ارباب الملل المعروفين و⁵² باليسار المتولين ذوى الاقتدار ترى⁵³ عليهم اثار الامانة سيما الاستقامة و الصيانة و تكون⁵⁴ شهرتهم بين الناس بحسن المعاملة لا بالكذب و التسويف⁵⁵ و المماطلة و لا يدفع الى الامراء و الولاة و المدرسين و القضاة و لا على

³⁶ U prijepisu GHB: كليهما .

³⁷ U prijepisima: سبعمائة الاف الف .

³⁸ U prijepisu GHB: المراقن .

³⁹ U prijepisu GHB: المزبور .

⁴⁰ U prijepisu GHB: على وجه الشرعى .

⁴¹ U prijepisu GHB nema riječi: المرعى .

⁴² U prijepisu GHB: بأربعة الاف . Netačnost ove sume utvrđuje se tako što se u nastavku teksta vakufname određuje da se od ukupne sume novaca (u iznosu od 700.000) za novac preostao od izgradnje medrese, u iznosu od 300.000, izdaje pod interes. Očito je za izgradnju medrese određeno 400.000 dirhema.

⁴³ U prijepisu GHB: واقفها .

⁴⁴ U prijepisima: يتتاع .

⁴⁵ U prijepisu GHB: المستفيدين .

⁴⁶ U prijepisu GHB: تستنسخ .

⁴⁷ U prijepisu GHB: دراهم .

⁴⁸ U prijepisu GHB: الربوا .

⁴⁹ U prijepisu GHB: ينطرق .

⁵⁰ U prijepisu GHB ovdje je ispisan nerazumljiva riječ.

⁵¹ U prijepisu GHB: الزراع .

⁵² U prijepisu nema veznika . و

⁵³ U prijepisima: يرى .

⁵⁴ U prijepisima: يكون .

⁵⁵ U prijepisima: الشويف .

الجنديين و سائر الجيوش و ارباب التيمار و الفسقة و الفجار و لا الى الاعونة و اهل الديون و ممالك السلطان و لا الى من نيتهم بالتذوير و الطمع من اى فرقة كان فما يحصل من غلات الاوقاف المزبورة و محصولات الدراهم المذكورة جعل له الواقف المزبور تغمده برحمة⁵⁶ الرب الغفور قانونا يرجع اليه و اسلوبا يعتمد عليه لا سبيل لأحد الى تغيير هذا القانون و تبديله و لا مجال لشخص الى تحريف هذا الاسلوب و تحويله ما دام الحاصل للخروج و افيا و الداخلى للصرف كافيا حيث شرط ان يكون فيها بعده متول⁵⁷ امين ذو رأى رصين ساع فى الدخل على واضح السنن كاف فى الخرج مهما امكن بضبط الغلات مجدا فى الامانة و مجتنباً عن الاهمال و الخيانة و ناظر جابى موصوف بالبصيرة⁵⁸ و اجمل الاوصاف يحيط⁵⁹ علمه باحوال الوقف كلها و لا يغادر شيئاً من الامور المتعلقة بالاوقاف مصلحها و محلها و لا يتصرف المتولى الا بمعرفته و لا يبشر فى شىء من مصالح الوقف الا برأيه و مشورته و ان يكون فى المدرسة التى يريد ابتناءها و تشييدها و اعلاؤها و وقفها للذين يحصلون⁶⁰ العلم و يكملون النفس من الطلاب و العباد و يشتغلون بالعلوم العقلية و النقلية من بين العباد عالم فاضل كامل تحرير كاشف استار الحقائق بالتقرير و التحرير جامع بالفروع و الاصول حاوى بالمعقول و المنقول يدرس بهم دروس التفسير و الحديث و الاحكام و الاصول و المعانى و البيان و الكلام و من سائر ما يحاسبه العرف و المقام لا يفوت دروسهم الا بعذر شرعى و لا هم يفوتونه الا بوجه مرعى فيه ايام التعطيل و التحصيل بما فى العادة رعايتهما لا حاجة الى التفصيل و يفتى الأنام فيما يستفتونه من المسائل الشرعية بأقوى المذاهب و الأقوال بالنقل و الأخذ من كتب الفتاوى فى كل الأحوال شرطاً ينضم اليه نظارته الحسينية للأوقاف فى جميع الأزمان و عنايته بها فى كل الأوان و الأحيان و معيد يراعى وظيفة الاعادة على ما هو المقرر فى القانون و العادات و بواب يقيم خدمات المدرسة من كتبها و محافظة اسبابها و فتح بابها و اغلاقها و عين للمتولى ما عين من غير الأوقاف المذكورة و للناظر الجابى ما تعين منه ايضا و عين للمدرس كل يوم خمسين درهما من الأوقاف المذكورة و للمعيد اربعة دراهم و لكل واحد من الطلبة كل يوم درهمين و للبوابة ايضا درهمين و عين الباقى قليلا كان او كثيرا لتكميل المبلغ المزبور ان انتقض لحادثة⁶¹ من طوارق الحدثن ثم ليخرج ما ينتقص⁶² من اطعمة عمارة الواقف المذكور تقبل الله حسناته الملك الشكور ثم لمرمة عامة اوقافه فيحفظ مع سائر الزوائد من سائر الأوقاف بيد المتولى بمعرفة الناظرين المذكورين و يصرف الى المصارف المرقومة وقت الاحتياج و عين لكل من يسكن فى المدرسة من المعيد و الطلبة و البواب ان يعطى لهم من الاطعمة المطبوخة فى مطبخ⁶³ العمارة العامرة فى الصباح و المساء كفلين واحد من المرق مع قطعة لحم و اربع فوادل و يراعى فى حقهم ليالى الجمع و ايام الأعياد باعطائهم من المطبوخات على ما هو الدأب المعتاد و شرط تولية الأوقاف المزبورة و التصرف فيها و النظارة عليها و القيام على مواجبتها و لوازمها اولا لنفسه النفيسة ما دام روحه الشريف⁶⁴

⁵⁶ U prijepisu GHB: الرحمة .

⁵⁷ U prijepisu GHB: متولى .

⁵⁸ U prijepisu GHB: البصرة .

⁵⁹ U prijepisu GHB: يخبط علمه .

⁶⁰ U prijepisu GHB: يحصل .

⁶¹ U prijepisu GHB: لحادثه .

⁶² U prijepisu GHB: ينتقص .

⁶³ U prijepisu GHB: مطبخ .

⁶⁴ Imenica روح rijetko se pojavljuje u muškom rodu, kao što je slučaj u ovome tekstu.

معهُ و كان انيسه ثم لأعدل عبيده و اولاهم و اعلاهم عمدة خواصه مراد ويوده بن عباده ثم لأصلح عتقاء الواقف المزبور ثم لأصلح اولادهم و احفادهم ثم و ثم نسلا بعد نسل و فرعا بعد فرع الأصل فالأصلح فيتقدم الارشد و الأفلح ثم لأولاد بناتهم ثم لأبناء أبنائهم بطنا بعد بطن و قرنا بعد قرن ما تناسلوا و تعاقبوا فإذا كان احدهم الأصلح متوليا يكون الارشد الاخر ناظرا و جابيا فاذا انقرضوا بقبيلتهم و مضوا بسبيلهم يولى عليها من يكون حاكما بالقضاء المحروسة المزبورة رجلا معروفا بالامانة و الديانة موصوفا بالاستقامة و الصيانة و قليل ما هم فان المتولين كما تراهم و شرط للمتولى ان يعطى كل ذى حق حقه و يوصل الى المستحق مستحقه من غير بخس و نقص⁶⁵ و لو من ثمرة بشقص ما دام الدخل⁶⁶ للخروج و افايا و الاصل في الفرع كافي و ان دخل نقصان في الدخل و انحطاط في الاصل بحدوث من حوادث الزمن و طارق من طوارق الفتن يدخل الكسر في جميع المصارف و ان يعرض محاسبته في راس كل ثلاث سنين على من يكون حاكما ثم⁶⁷ فيحاسبه على النقيير و القطمير و يسأله⁶⁸ عن القليل و الكثير و يتفحص عن الزيادة و النقصان و الارتفاع و الانحطاط و النفع و الخسران و ينظر في احوال الذمم غشبيهم و سمينهم فقيرهم و غنيهم معسرهم و موسرهم و يكشف من احوال المتولى هل راعى الشرايط⁶⁹ المذكورة المعتبرة و ادى خدمته المسطورة المقررة فان ظهر امانته و استقامته و اتضح سعيه و كفايته فيها و نعمت و برأت ذمته و سلمت و اما ان تبين خيانتة⁷⁰ و اهماله او وضح تقصيره و اخلاله فيعزل عن التولية و ينصب غيره مكانه ثم يضمن ما يرى اهل الشرع ضمانه عن مال الوقف الذى يتوجه عليه شرعا اصلا كان او فرعا بتقصير عنه او اخلال بشرط من شرائطه او عذر او اهمال بشيء من طوابطه و يراعى هذا الاسلوب في جميع الزمان ما دام النيران و تواتر الملوان و اقر بأن الواقف المذكور الخير المغفور و كل عتيقه مراد ويوده المزبور و اناب مناب نفسه بجميع احوال التولية و عامة مصالحها لما رأى عليه اثر الصلاح و سيما الرشد و الفلاح و عهد بأن لا يعزلها عنها ما دام هو لابس لباس الحياة و لم يقرع بابها حاجب الممات توكيلا شرعيا مقبولا من قبله و جاها و شفاها و بأن موكله الواقف المذكور قد نصب مولانا عبد السلام بن عيسى فقيه متوليا لأجل التسجيل فبعد ذلك⁷¹ اراد الوكيل المزبور ان يسترده من يده محتجا بعدم اللزوم فقابله المتولى المزبور مترافعا الى الحاكم الموقع فرجح هو جانب الوقف و حكم بصحته ما وقف من الأشياء المذكورة و بلزومها فسلم جميع ما ذكر من العقارات و الدراهم للوقف⁷² و اقر اقرارا مصدقا من قبله و جاها ثم صار هذا وقفا مسجلا بعدما روعى شرائط التسجيل من التسليم و التسلم⁷³ المزبورين و ارادة الرجوع و استرداده الى الملكية و امتناع المتولى و مرافعته مع هذا الوكيل الى الحاكم الموقع اعلاه المتوقع رضاه مولاه و حكم بصحة و قفيته و لزومها على قول من يراه من الائمة المجتهدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين عالما باختلافهم فى مسألة⁷⁴ الوقف فإذن لا يجوز بعد ذلك

⁶⁵ . نقض: U prijepisu GHB.

⁶⁶ . الداخل: U prijepisu GHB.

⁶⁷ . ثمه: U prijepisu GHB.

⁶⁸ . يسئله: U prijepisu GHB.

⁶⁹ . هل راعى الشرايط: U prijepisu GHB greškom ponovljeno.

⁷⁰ . حيانتة: U prijepisu GHB.

⁷¹ . ذلك: U prijepisu GHB.

⁷² . الوقف: U prijepisu GHB.

⁷³ . من التسليم و التسليم: U prijepisu GHB.

⁷⁴ . مسئلة: U prijepisu GHB.

تغيير هذا الوقف و تبديله و لا نقصه⁷⁵ و لا تعطيله بما يناقض مضمون هذا الكتاب بوجه من الوجوه بسبب من الأسباب و لا يحل لأحد ممن يؤمن بالله و رسوله و باليوم الآخر من متول خائن او سلطان متغلب او وال مبطل او قاض مبرطل ان يزاحمه فيبطله و ينقضه و يعطله او يغير شرطه⁷⁶ او يحوله فمنهم من ارتكب بشيء من ذلك⁷⁷ او خالف شرطا من شرائطه او غير شيئا من ضوابطه بتأويل فاسد او توجيه كاسد فقد ارتكب المحرم و استوجب المأثم و كيف يتجاسر على ذلك مؤمن او يتصدى له خائف من الله المهيم⁷⁸ بعدما سمع قوله تعالى عز شأنه و عزم سلطانه " و الظالمين اعد لهم عذابا ليما"⁷⁹ و قوله " الا لعنة الله على الظالمين"⁸⁰ و قول النبي صلى الله عليه و سلم "شبر من الأرض يأخذ المرء من اخيه المسلم بغير حق طوقه الله تعالى من سبع ارضين فى نار جهنم" فإن من خالف كتاب الله و سنة رسوله و استحل ما حرم الله و رسوله و سعى فى فساد عمل اخيه المسلم " فقد باء بغضب من الله و مأويه جهنم وئس المصير"⁸¹ و عليه "لعنة" الله و الملائكة و الناس اجمعين"⁸³ و الله حسيبه و مكافئه و طليبه و مجازيه بأصناف العذاب و أصناف العقاب"يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم فلهم اللعنة و لهم سوء الدار"⁸⁴ و "يوم تجد كل نفس ما عملت من خير محضرا و ما عملت من سوء تود لو ان بينها و بينه امدا بعيدا"⁸⁵ و يوم تجد "كل نفس بما كسبت لا ظلم اليوم ان الله سريع الحساب"⁸⁶ و اجر الواقف فيما نواه و همته و ابتغاه على الملك الوهاب انه لا يضيع اجر المحسنين و لا يخيب⁸⁷ رجاء المؤمنين جرى ذلك و حرر فى اليوم السادس و العشرين من شهر رجب المرجب سنة ثلث و اربعين و تسعمائة⁸⁸ تم بتمام

شهود الحال

مولانا عثمان بن محمود الامام مولانا عبد الرحمن بن محمد المدرس فى المدرسة خسرويك مولانا عمر بن محمود الامام محمد بن ابراهيم الامام مولانا محمد الخطيب بجامع يحيى باشا مولانا محى الدين الخطيب بجامع واقف مولانا شمس الدين المعلم فى مكتب الواقف مولانا على بن نصوح حافظ و مولانا ابراهيم بن الامام⁸⁹

⁷⁵ . نقضه: U prijepisu GHB.

⁷⁶ . شرط: U prijepisu GHB.

⁷⁷ . ذلك: U prijepisu GHB.

⁷⁸ . المهيم: U prijepisu GHB.

⁷⁹ Kur'an, 31:76.

⁸⁰ Kur'an, 11:18.

⁸¹ Kur'an, 8:16.

⁸² . اللعنة: U prijepisu GHB.

⁸³ Kur'an, 3:87.

⁸⁴ Kur'an, 40:52.

⁸⁵ Kur'an, 3:30.

⁸⁶ Kur'an, 40:17. U prijepisu GHB: ما كسبت .

⁸⁷ . يحيى: U prijepisu GHB.

⁸⁸ Datum odgovara: 8. 1. 1537.

⁸⁹ U prijepisu Mehmeda Spahe (god. 1985.) izostavljena su imena nekih svjedoka čina, iako prevodilac vakufname navodi da je koristio isti prijepis koji sam i ja

PRIJEVOD GAZI HUSREV-BEGOVE VAKUFNAME

Ovo je ovjerena forma vakufname, prenesena iz njene čuvane forme.

Redigirao ju je onaj kome je, više nego svim ljudima, potreban Njegov oprost – Slavljén i Uzvišen neka je – Muhammed Refik, sin Alije koji je sin hadži Abdullaha, glavni nadzornik za pitanja vakufa – neka im svima bude oprošteno. Čestit li je prijatelj Muhammed!

Hvala pripada Allahu, Koji je oživotvorio skromnu Zemlju prašnu školama za znanosti blagodatne i koje najblistavije su; Koji obasjao je ocean nebeski⁹⁰ svjetiljkama što blistaju i što previsoko su; Koji pouči Adema imenima u školi Dva Univerzuma; Koji Knjigu Jasnu spusti sa Neba; Koji učinio je dvorce Dženneta vakufima za one što predani su djelima dobrotvora i dobročinstvima; Koji je vrtove blagodatne namijenio kao dobro onima što imovinu svoju troše na putu čestitosti i dobročinstva; Koji darivao je robove Svoje po volji Svojoj time da se snabdiju i da valjano pripreme se za Mjesto Povratka, Koji omogućio je onima što žele podizanje zadužbina da to čine bez napora, da se domognu dobročinstva i milodarja, te im udvostručuje nagradu za dobročinstva što potječu iz žudnje goleme i ljubavi koja je čista – “poput zrna iz kojeg iznikne sedam klasova a u klasu svakome je stotinu zrna”.⁹¹

Blagoslov i spas neka su uz Muhammeda, koji na Pravi put upućuje stvorenja sva; koji smatra znanstvenike svoga ummeta ravnim vjerovjesnicima Izraelićana; blagoslov i spas neka je njegovoj porodici koja je čestita i plemenita, njegovim vrlim i znamenitim družbenicima, te znanstvenicima dokle god se vodi dijalog među umnima i krjeposnima na mudrosnim časovima, zato da bi se raskrilo ono što tajnama pripada, te raspravljaju na znanstvenim skupovima kako bi se noću i danju bjelodanila Istina.

Ovo je isprava šerijatski utemeljena i sazdana, izvanredni dokument koji brine o iskazima i značenjima, čiji sadržaj jasno govori i tumači ono što u njoj počiva – navodeći da je pred časni i presvijetli šerijatski

koristio. (Upor.: *Vakufname iz Bosne i Hercegovine (XV i XVI vijek)*, Orijentalni institut, Sarajevo, 1985, str. 61-67.)

Stariji prijevod, iz pera djeda Fehima Spahe, sadrži sva imena svjedoka čina, koja su navedena u prijepisu. (Upor.: *Spomenica Gazi Husrevbegove četiristo-godišnjice*, Sarajevo, 1932., str. XXV-XXXVI)

⁹⁰ U prijepisu izvornika ima grešaka. Tako je i ovdje ispisano الحضراء (civilizacija), ali cijeli kontekst upućuje na to da treba biti الخضراء, što znači nebo.

⁹¹ *Kur'an*, 2:261.

sud, pred skup koji slijedi cvjetni put, pristupio mevlana⁹² Muhjuddin, sin Kasimov, imam, kao zastupnik za ustanovljenje i preuzimanje vakufa na način koji će biti naveden u nastavku, i to ispred veličanstvena vladara, velikoga emira, uzora znamenitim i bogatima, koji posjeduje svojstva plemenita i uzvišena, čija čast je golema i pozicija značajna, koji gospodari svim prosudbama i planiranjima, podiže zdanja moći koja je blistava, koji udara temelje državi što je tako moćna, koji silinom golemom podiže zastave islama, koji trijumfalno uništava sve vrste krivovjerstva, ispred osvajača nad osvajačima i islamskim borcima, nemilosrdna prema krivovjericima i mnogobošcima, utemeljitelj izvanrednih zadužbina, onoga koji dariva trajnim dobročinstvima, časnoga Husrev-bega, sina rahmetli Ferhat-bega, valije u zemlji Bosna – neka Allah ukrasi vrtove vladavine cvjetovima njegove prosudbe koja je valjana, i neka dovede u red prilike u narodu prstima njegovih pronicljivih ideja.

Nakon što je navedeno utvrđeno svjedočenjem Šuđaa, sina Čeleb Verdija, i Mustafe, sina Hasanova, vakif je izjavio i potvrdio da je imenovani opunomoćenik podoban prema propisu Gospodara Milostivnoga, da je u pravoj vjeri srca smirenoga, da zna kako će dobra djela onome ko ih čini biti korisna na Dan izlaganja djela i njihova mjerenja, posebno ona djela u koja spada učenje šerijatskog prava i tumačenje Kur'ana – neka se uvećaju nagrade za njegova dobra djela i za dobročinstva.

Tako je uvakufio, zaviještao je za svoga života, u zdravlju, pri punoj svijesti i sposobnosti da sam raspolaže i da slobodno dariva zarad Allaha plemenitoga, tražeći zadovoljstvo Gospodara samilosnoga “na Dan kada neće biti koristi od imetka i od sinova, osim onoga ko pred Allaha stupi srca krijeposna”,⁹³ i to ono što njemu pripada, što je njegova imovina, što pod rukom svojom ima, čime raspolaže do ostvarenja ovoga vakufa, a što sačinjava:

- Cijeli konak koji se nalazi u Čekrečijinoj mahali, jednoj od mahala zaštićenog Sarajeva, a u koji spada: dvije kuće, podrum, konjušnica, bašča, dućan, magaza i kasapnica, što je poznato kao posjed Turhan-dede, koji graniči sa muslimanskim mezarjem, javnim putem i posjedom Kemala vojvode;
- Drugi konak koji se tamo nalazi, poznat kao posjed Mahmuda, sina Čališ-hodžina, a graniči se s dućanima Mahmuda al-Sugrakije i s vakufom u čaršiji rahmetli Isa-bega, a koji obuhvaća: podrum, kuću, bašču, devet dućana prislonjenih jedan uz drugoga,

⁹² *Mevlana* je počasna titula za znamenite islamske znanstvenike.

⁹³ *Kur'an*, 26:88.

još dva dućana koji se nalaze u Franačkoj čaršiji, jednoj od čaršija spomenutog grada zaštićenoga, a kojima nije potrebno navoditi granica niti ih opisivati jer su veoma poznati mještanima;

- Dvije kuće prislonjene uz dva spomenuta dućana;
- Druge dvije kuće koje je navedeni vakif sagradio iznova a prislanjaju se uz dvije ranije navedene kuće;
- Još jedan konak, također u spomenutom gradu čuvanome, a nalazi se naspram ove dvije kuće, kupljen od kršćanke zване Duja, kćeri Čavkoša, i taj konak obuhvaća jednu kuću i podrum kojima nije potrebno navoditi granica niti ih treba opisivati jer su veoma poznati običnom svijetu i uglednicima;
- Suma od sedam stotina hiljada srebrenih dirhema koji su u optičaju, a dio su njegova čistoga imetka.

Sve navedeno vakif je izdvojio iz svoje imovine koju čine navedeni vakufi sa utvrđenim granicama, sa zakonskim pravima i svim što mu uz to pripada, s porezima i odredbama, sa svim pripadajućim pravima, bilo da su navedena ili da nisu navedena, bilo da je to upisano ili da nije upisano – sve je to utvrdio kao šerijatski vakuf, kao zadužbinu o kojoj se vodi briga.

Zatim je uslovio da se spomenuti konaci i imanja koriste u skladu sa šerijatom, pravovaljano; da se za četiri stotine hiljada dirhema iz navedene sume sagradi ugledna medresa, čija zgrada će biti posebno lijepa a ugled golem među odličnicima i prvacima, i to na njegovom zemljištu naspram kapije znamenite džamije koju je sagradio i znamenitom je učinio ovaj vakif, valija, a tome zemljištu nije potrebno navoditi granica niti opisivati ga budući da je općepoznato po tome što vakifu pripada. Medresa će se sastojati od dvanaest prostorija u kojima će boraviti daroviti, a ne nevaljali, loši učenici. Zgrada će biti visoko podignuta, a sistem će biti čvrst, kako je to već utvrđeno u medresama emira i vezira – neka ih Allah nagradi za ono što koristi njima i za ono što pruža korist znanstvenicima i vrlim ljudima. Za novac koji preostane od navedene izgradnje, neka se kupe vrijedne knjige da bi se koristile u navedenoj medresi, te da bi ih koristili oni koji hoće da ih čitaju, da ih prepisuju oni što žele stjecati znanje.

Ostatak navedene sume, a to je tri stotine hiljada dirhema, neka se izdaje pod interes uz čvrst zalog i uz pouzdanog jamca, s tim da se svake godine dobije jedan dirhem na deset dirhema. Dakle, treba postupati u skladu sa tanahnim šerijatskim propisima, na sasvim prihvatljiv način, kako to ne bi pokvarilo zelenaštvo i kako imetak ne bi bio podložan propadanju.

Neka se posluje s trgovcima, zanatlijama, poljoprivrednicima, sa uglednim, imućnim ljudima, s bogatima, sa utjecajnim ljudima od povjerenja, naročito treba da su oni čestiti i pošteni, treba da su poznati među ljudima po lijepom ponašanju, a ne po lažljivosti, ne po izvrđavanju i otezanju; ne poslovati sa emirima, valijama, nastavnicima, kadijama, s vojskom općenito, sa posjednicima timara, sa razvratnim i poročnima, sa zaduženima, s carskim robovima, s onima koji namjeravaju prevariti, ili su pohlepni, ma iz kojeg staleža bili.

Što se tiče prihoda od navedenih vakufa i efekata navedenog novca, za to je imenovani vakif – neka ga Gospodar sveoprosni obaspe milošću – utvrdio propis koga se treba pridržavati i postupak na koji se valja oslanjati, tako da niko nema nikakve mogućnosti da mijenja taj propis, da ga zamijeni drugim, niti bilo ko da ima bilo kakvu priliku da preinači taj postupak, da ga promijeni, dokle god prihodi mogu pokriti troškove, dok je dohodak dovoljan da pokrije rashode.

Vakif je također uslovio da poslije njega vakuf vodi autoritativni mutevellija, čovjek čvrstoga stava, koji će biti revnostan u ubiranju prihoda na temelju jasnih propisa, koji će trošiti u skladu s приходima, koji će biti veoma pouzdana osoba, koji će se kloniti nemara i prijevara.

Nadzornik vakufskih prihoda treba da bude pronicljiv, s najboljim osobinama, da potpuno poznaje cjelokupno stanje vakufa, da ne zapostavlja bilo šta što je u vezi s interesom i položajem vakufa, a mutevellija može raspolagati bilo čime samo uz njegovo znanje, i može ostvarivati bilo kakve vakufske interese samo uz njegovo mišljenje i savjetujući se s njime.

U medresi koju vakif želi sagraditi, sazdati i visoko je uzdići, te je uvakufiti za učenike i općenito za ljude koji teže za znanošću i usavršavanjem, u kojoj će se baviti racionalnim i tradicionalnim znanostima,⁹⁴ treba da se postavi učen, izvrstan, uzoriti i razborit čovjek koji usmenom i pisanom riječju raskriva zastore sa istine, koji spaja grane i korijene znanosti, koji vlada racionalnim i tradicionalnim. On će predavati učenicima tefsir, Hadis, osnove prava, stilistiku, apologetiku i druge znanosti, u skladu s onim što običaj i mjesto zahtijevaju. Predavanja može propustiti samo pod šerijatskom isprikom, a učenici mogu samo s opravdanjem propustiti predavanje. Vrijeme raspusta i radno

⁹⁴ Prema klasičnoj klasifikaciji, znanosti se dijele na “racionalne” (al-‘ulūm al-‘aqliyya) i “tradicionalne” (al-‘ulūm al-naqliyya). Autoriteti se razilaze o tome koje discipline spadaju u jednu a koje u drugu grupu znanosti. Načelno, tradicionalne znanosti su one koje se vezuju za *Kur'an* (zato ih neki nazivaju “religijskim”), a racionalne su “nereligijske”. Međutim, nijedan adekvat danas ne može bez ostatka zahvatiti tu klasičnu klasifikaciju.

vrijeme bit će prema tome kako je uobičajeno, te nema potrebe navoditi detalje. Taj učeni čovjek će ljudima davati pravna rješenja-fetve za ona šerijatska pitanja za koja mu se budu obraćali, i to prema najpouzdanijoj šerijatsko-pravnoj školi i mišljenju, služeći se u svakom slučaju knjigom fetvi. Također se postavlja uslov da on bude u uvaženom nadzoru vakufa u svakome dobu i da neprestano brine o njemu.

Određuje se da medresa ima muderrisova pomoćnika-korepetitora, koji će brinuti o korepeticiji onako kako je propisom i običajnošću utvrđeno.

Određuje se da medresa ima vratara koji će je opsluživati brinući o njenim knjigama, čuvajući inventar, te otvarajući i zatvarajući kapiju.

Zatim se određuje:

- Mutevelliji davati iz onoga što je utvrđeno u drugim vakufima, koji nisu spomenuti;
- Nadzorniku prihoda također davati iz tih drugih vakufa;
- Muderrisu se određuje pedeset dirhema dnevno iz navedenog vakufa;
- Pomoćniku muderrisa četiri dirhema;
- Svakom učeniku dnevno po dva dirhema;
- Vrataru također dva dirhema.

Određuje se da se ostatkom novca, bio mali ili veliki, dopunjava navedena suma, ako bi se nešto poremetilo nekim nepovoljnim slučajem, te da se izdvaja za hranu koja bi nedostajala u imaretu navedenog vakifa – neka Allah, Gospodar neizmjereno zahvalni, primi njegova dobročinstva – kao i za popravke njegovih vakufa općenito. Taj iznos, zajedno s viškovima ostalih vakufa, treba da čuva mutevellija, uz znanje dvojice navedenih nadzornika, te da ga troši za utvrđene svrhe kada se ukaže potreba.

Onima što stanuju u medresi – pomoćniku muderrisa, učenicima i vrataru – neka se daje iz izvanredne kuhinje imareta ujutro i uvečer po jedna kutljača mesne čorbe, s komadom mesa, i po četiri komada hljeba. Treba paziti na njihovo pravo da im se uoči petka i u dane praznika daju kuhana jela koja su za te prilike uobičajena.

Vakif određuje da mutevellijski poslovi oko navedenih vakufa, raspolaganje njima, nadzor i održavanje, pripada najprije njegovoj uzoritosti lično, dokle god je njegova plemenita duša u njemu i dok mu je ona družbenica; potom svome podaniku najpravednijem, najdostojnijem i najznamenitijem, osloncu uglednim ljudima, Muratu vojvodi, sinu Abdullahovu; zatim najboljem oslobođenom robu navedenog vakifa; zatim njihovom najboljem sinu i unuku, i tako redom – s pokoljenja na

pokoljenje, s ogranka na ogranak, sve boljem i boljem, tako da prednost ima najčestitiji i najuspješniji; potom sinovima njihovih kćeri; sinovima njihovih sinova – s rodbine na rodbinu, s pokoljenja na pokoljenje, dokle god potomstva imaju i dok jedni za drugima pristižu. Kada najbolji od njih postane mutevellija, drugi koji je najbolji neka bude nadzornik vakufa. Ako cijela loza izumre, te se putevi njihovi zatvore, onda onaj ko bude sudija u navedenom zaštićenom kadiluku treba da postavi za vakufskog mutevelliju čovjeka čuvenog po povjerljivosti i pobožnosti, koji se čestitošću i poštenjem odlikuje, a takvih je malo, jer očito je kakvi moraju biti mutevellije.

Nalaže se mutevelliji da svakome ko polaže neko pravo dā njegovo pravo, onome ko je zaslužan neka da što zaslužuje, bez ikakva zakidanja i umanjenja, makar to bilo koliko dio jedne hurme, i to sve dotle dok prihod pokriva rashod i dok je glavnica dovoljna za izdvajanje. Ako bi došlo tokom vremena do umanjenja prihoda i pada glavnice zbog kakvog nepovoljnog događaja, ili zbog smutnje, neka se svi troškovi umanje.

On je dužan da početkom svake treće godine položi svoj račun pred sudijom do u detalje. Sudija treba da traži od njega da mu položi račun do pojedinosti najsitnije, da ga ispita za malenkosti i za stvari koje su krupne, da višak i manjak istražuje, uspon i pad, koristi i gubitke; zatim treba da ispita stanje dužnikā, bilo da su nesavjesni ili pouzdani, bogati ili siromašni, da su slabog imovnog stanja ili dobrostojeći; sudija je dužan da stekne uvid u to da li se mutevellija pridržava navedenih uslova koji su dostojni uvažavanja, da li je izvršavao svoju dužnost koja je u pisanoj formi utvrđena, te ako utvrdi da je pouzdan i čestit mutevellija, ako se pokaže prilježnost i valjanost njegovog – onda on treba da je spokojan i bez briga. Ukoliko se pokaže da je nepouzdan i nemaran, ili ako se ispostavi da je nesposoban te da prekršaje čini, treba ga smijeniti s mutevellijske dužnosti a na njegovo mjesto drugoga postaviti; zatim će on, u skladu sa sudom šerijatskih stručnjaka, biti odgovoran za obeštećenje vakufske imovine koja mu je šerijatski povjerena – bilo da je u pitanju glavnica ili neki njen dio – zbog štete koju je nanio imovini, zbog kršenja neke odredbe, pod isprikom ili zato što nemaran je. Ovoga postupka valja se zauvijek pridržavati – dok je svjetlosti i dok je smjene dana i noći.

Zatim je Muhjuddin izjavio da je spomenuti vakif vrli i Božijeg oprosta dostojni opunomoćio svoga oslobođenog roba, spomenutog Murata vojvodu, i postavio ga za svoga zastupnika u svim mutevellijskim poslovima i svim vakufskim interesima, pošto je uvidio da je čestit, pošten i da ima uspjeha. Naložio mu je da mutevellijsku dužnost

ne napušta dokle god se životom gizda i dok na njegova vrata čuvar mrtvih ne pokuca; opunomoćio ga je šerijatski, uz njegov pristanak, licem u lice, uz iskaze; također je izjavio da je njegov opunomoćitelj, navedeni vakif, postavio mevlana Abduselama, sina šerijatskog pravnik-a Isaa, za mutevelliju radi uknjižbe vakufa.

Potom je navedeni opunomoćenik htio povratiti vakuf iz mutevellijinih ruku, navodeći kako on nema obavezu. Navedeni mutevellija mu se suprotstavio i pred potpisanim sudijom poveo je parnicu, te je sudija dao prednost samome vakufu, presudivši kako je valjano o svakoj navedenoj vakufskoj obavezi.

Zatim je predao sve navedene nekretnine i vakufski novac, te je sa svoje strane odlučno i vjerodostojno potvrdio sve, licem u lice, tako da je to postalo uknjiženim vakufom, pošto su pažljivo ispunjeni uslovi za uknjižbu, što uključuje i navedeno predavanje i prihvatanje, kao i izražavanje želje za povrat vakufa u posjed, te mutevellijino odbijanje i parničenje s ovim opunomoćenikom pred ovdje potpisanim sudijom, koji se nada zadovoljstvu Gospodara svoga, a koji je presudio o valjanosti uvakufljenja i njegovim obavezama, prema riječima pregalačkih šerijatskih autoriteta – neka je Allah svevišnji zadovoljan svima njima – znajući za njihova razmimoilaženja o pitanjima vakufa.

Najzad, više nije dopušteno mijenjati ovaj vakuf, zamijeniti ga, okrnjiti ga i kvariti ga na način koji je u suprotnosti sa sadržajem ovoga dokumenta, bilo kako i bilo kakvim povodom. Nije dopušteno onome ko vjeruje u Allaha, Njegova Poslanika i u Sudnji dan – bio on mutevellija vjerolomni ili sultan moćni, valija neodgovorni ili kadija podmitljivi – da se s njime nadmeće te da mu štetu nanosi, da ga uništi, onesposobi, da njegove odredbe promijeni, ili da ga preinači. Ako bi neko počinio tako nešto, ili bi neispravnim tumačenjem došao u sukob s nekom njegovom odredbom, ako bi štogod izmijenio u pravilima krivim tumačenjem ili lošim rukovođenjem, taj će haram počiniti i grijeh će zaraditi. Kako bi se na to usudio pravovjernik, ili kako bi tako nešto poduzeo neko ko se boji Allaha Zaštitnika, iako je čuo riječi Svevišnjega – veličanstven je On i svemoćan je: “Za nasilnike kaznu bolnu pripremio je”;⁹⁵ zatim riječi Njegove: “Eto, Allahovo prokletstvo je na onima što čine nasilje”;⁹⁶ riječi Vjerovjesnikove – blagoslov i spas Allahov uz njega neka je: “Pedalj zemlje uzme li čovjek bespravno od svoga brata-muslimana, ogradit će ga Allah uzvišeni sa sedam zemljanih predjela u ognju džehennemskome”. Allahovoj Knjizi i Sunnetu

⁹⁵ *Kur'an*, 31:76.

⁹⁶ *Kur'an*, 11:18.

Poslanika Njegova ko se suprotstavi i bude smatrao dopuštenim ono što su Allah i Poslanik Njegov zabranjenim proglasili, te se potruđi da u poslu svoga brata-muslimana smutnju učini – “taj će se vratiti Allahu srdžbu noseći i Džehennem će njegovo utočište biti, a užasno li je tu boraviti!”;⁹⁷ neka na takvoga “padne prokletstvo Allaha i meleka, te svijeta vascijeloga”.⁹⁸ Takav će pred Allahom račun polagati, On će mu naplatiti, kaznit će ga svakovrsnim kaznama i patnjama “na Dan kada nasilnicima neće koristiti isprika, jer njima prokletstvo pripada i za njih je Dom zla”;⁹⁹ “na Dan kada će svaka duša nazočnim zateći dobro koje je učinila, ili zlo koje je učinila, te će ona poželjeti da između nje i djela njezina bude golema razdaljina”;¹⁰⁰ na Dan kada će naći “svaka duša ono što je stekla – nikakve nepravde neće biti toga Dana, jer zaista Allah brzo obračunava”.¹⁰¹

Nagrada vakifu za ono što je naumio, te za što je želju izrazio jest u Gospodara koji silno dariva, te neće dopustiti da se dobročiniteljima zametne nagrada, niti da budu uzaludne molbe pravovjernika.

Ovo se zbilo, i ovo je pažljivo zapisano dana dvadeset i šestoga ređžepa časnoga, ljeta devet stotina četrdeset i trećega.¹⁰²

Svjedoci čina:

Mevlana Osman, sin Muhammedov, imam; mevlana Abdurahman, sin Muhammedov, muderris u Husrev-begovoj Medresi; mevlana Omer, sin Mahmudov, imam; Muhammed, sin Ibrahimov, imam; mevlana Muhammed, hatib u džamiji Jahja-pašinoj; mevlana Muhjuddin, hatib u džamiji vakifovoj; mevlana Šemsuddin, učitelj u mektebu vakifovu; mevlana Ali, sin Nasuhov, hafiz; mevlana Ibrahim, sin [...],¹⁰³ imam.

⁹⁷ *Kur'an*, 8:16.

⁹⁸ *Kur'an*, 3:87.

⁹⁹ *Kur'an*, 40:52.

¹⁰⁰ *Kur'an*, 3:30.

¹⁰¹ *Kur'an*, 40:17.

¹⁰² Datum odgovara: 8. 1. 1537. godine.

¹⁰³ U prijepisu izvornika izostavljen dio imena.